

การวิเคราะห์เนื้อหาและความหมายของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม

ทางโทรทัศน์ (2532-2534)

นางสาวจิรวรรณ กมลรัตนโยธิน

วิทยานุกรณนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2536

ISBN 974-581-883-6

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

019739

117388533

A CONTENT AND DISCOURSE ANALYSIS OF ENVIRONMENTAL DOCUMENTARY PROGRAMMES
ON TELEVISION (1989-1991)

Miss Jirawan Kamolruttanayodhin

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Mass Communication

Graduate School

Chulalongkorn University

1993

ISBN 974-581-883-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การวิเคราะห์เนื้อหาและความหมายของรายการ

สารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน (2532 - 2534)

โดย

นางสาวจิรวรรณ กมลรัตนโยธิน

ภาควิชา

การสื่อสารมวลชน

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. อบุลรัตน์ ศิริวิสุทธิศักดิ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิษกรภิช)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชวิญ เรือง กิติวัฒน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร. อบุลรัตน์ ศิริวิสุทธิศักดิ์)

..... กรรมการ

(นางสาววรรณิ พงษ์ถาวร)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

จิรวรรณ กมรัตน์โยธิน : การวิเคราะห์เนื้อหาและความหมายของรายการสารคดี
สิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ (2532-2534). (A CONTENT AND DISCOURSE ANALYSIS OF
ENVIRONMENTAL DOCUMENTARY PROGRAMMES ON TELEVISION 1989-1991)

อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 290 หน้า. ISBN 974-581-883-6

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาและศึกษาความหมายรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม
ทางโทรทัศน์ ปี พ.ศ. 2532-2534 โดยศึกษาจากรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมจำนวน 6 รายการ
ดังต่อไปนี้

<u>รายการขนาดสั้น</u>	<u>รายการขนาดยาว</u>
1) รายการฟ้าสีคราม	1) รายการสิ่งแวดล้อมไทย
2) รายการน้ำใสใบเขียว	2) รายการโลกสลัปส์
3) รายการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม	3) รายการสารคดีน้ำ

เนื้อหาของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทั้งหมดจำแนกได้เป็น 17 ประเภท

ในการศึกษาวาทกรรมเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม สามารถจัดได้เป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

1) กลุ่มรณรงค์ทางสิ่งแวดล้อม	4) กลุ่มผลสมระหว่างกลุ่มรณรงค์ทางสิ่งแวดล้อมและ
กลุ่มปฏิรูป
2) กลุ่มปฏิรูป	5) กลุ่มผลสมระหว่างกลุ่มปฏิรูปและกลุ่มเปลี่ยนแปลงระบบ
3) กลุ่มเปลี่ยนแปลงระบบ	6) ไม่ระบุวิธีแก้ไขปัญหา

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

1. รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์มีความเคลื่อนไหว ในช่วงปีแห่งการพิทักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2532-2534) มีจำนวนมากขึ้นและเนื้อหาสาระมีความ
หลากหลายมากขึ้น
2. เรื่องที่รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมขนาดสั้นเสนอมากที่สุด ได้แก่ เรื่องทรัพยากรป่าไม้
ส่วนเรื่องที่รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมขนาดยาวเสนอมากที่สุด ได้แก่ เรื่องสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม
3. รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมขนาดสั้นเสนอวาทกรรมในการแก้ไขปัญหาแนวรณรงค์ทาง
สิ่งแวดล้อมมากที่สุด ส่วนรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมขนาดยาวไม่เสนอวาทกรรมแนวรณรงค์ทาง
สิ่งแวดล้อมเลย แต่เสนอวาทกรรมแนวปฏิรูปและแนวเปลี่ยนแปลงระบบมากที่สุด

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน.....
 สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน.....
 ปีการศึกษา 2535.....

ลายมือชื่อนิสิต *จิรวรรณ กมรัตน์โยธิน*.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์*.....
 ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

C350173 : MAJOR MASS COMMUNICATION

KEY WORD: ENVIRONMENTAL DOCUMENTARY PROGRAMME/CONTENT/DISOURSE

JIRAWAN KAMOLRUTTANAYODHIN : A CONTENT AND DISCOURSE ANALYSIS OF ENVIRONMENTAL DOCUMENTARY PROGRAMMES ON TELEVISION (1989-1991).

THESIS ADVISOR: ASSO.PROF. UBONRAT SIRIYUVASAK, Ph.D. 290 PP.

ISBN 974-581-883-6

The purpose of this study is to analyse the contents and discourses of six environmental documentary programmes on television in 1989-1991. These environmental documentaries are divided into two groups:

Short Programmes

- 1) Fasikram
(Blue Sky)
- 2) Namsaibaikeaw
(Water is Clear, Leaves are Green)
- 3) Pitaksingwadlom
(Environmental Conservation)

Long Programmes

- 1) Singwad lomthai
(Thai Environment)
- 2) Loksalabsi
(Colourful Earth)
- 3) Sarakadinam
(Water documentary)

The content of the above programmes are classified into 17 subjects. These are, then, analysed according to 5 groups of environmental discourse:

- 1) Conservationist group
- 2) Reformist group
- 3) Environmentalist group
- 4) Conservation and reformist group
- 5) Reformist and environmentalist group
- 6) No recommendation

The results of the study show that,

1. During the year of Environmental Protection (1989-1991), there are more environmental documentary programmes and the content are more diversified.

2. Short environmental documentaries presented the issue of forest conservation most often. Long documentaries put more emphasis on the environmental and culture.

3. Short environmental documentaries presented conservation as their discourse for environmental solutions. On the contrary, long environmental documentaries presented system reform and environmentalism as their discourses for environmental solutions.

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา..... การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา..... การสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา..... 2535

ลายมือชื่อนิสิท..... กิวิพรรณ กมลรัตนโยธิน
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... [Signature]
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของรองศาสตราจารย์ ดร.อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ซึ่งท่านได้ให้คำแนะนำและข้อคิดเห็นต่าง ๆ แก่ผู้วิจัยตลอดมา คุณวรรมณี พงศ์ฉัตร จากสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งท่านได้กรุณาเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ และได้ให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ มาโดยตลอด และผู้ช่วยศาสตราจารย์ขวัญเรือน กิติวัฒน์ หัวหน้าภาควิชาการสื่อสารมวลชน ซึ่งกรุณาสละเวลาเป็นประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วย

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทุกรายการที่อนุเคราะห์ข้อมูล อันเป็นสิ่งสำคัญในการทำวิจัยครั้งนี้ ซึ่งได้แก่รายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการที่กรุณาให้สัมภาษณ์ ขอขอบคุณ คุณกฤษดา ทองดี คุณสุวรรณี กัลยาณสันต์ และเพื่อน ๆ ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ท้ายที่สุดนี้เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ซึ่งสนับสนุนด้านการศึกษา และเป็นกำลังใจอันสำคัญอย่างยิ่งโดยตลอด

จิรวรรณ กมลรัตนโยธิน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหาการวิจัย.....	19
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	19
ขอบเขตของการวิจัย.....	19
ข้อสันนิษฐาน.....	21
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	22
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	23
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดเรื่องวาทกรรม.....	24
แนวคิดเรื่องการสร้างความเป็นจริงทางสังคม.....	28
แนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อม.....	31
การพัฒนาแบบยั่งยืน.....	37
ทฤษฎีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	41
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	42
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	47
การจำแนกข้อมูล.....	49
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	51

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 4	แนวทางในการผลิตและลักษณะของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม	
	แนวทางในการผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	58
	ลักษณะของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	101
	สรุป.....	115
บทที่ 5	ผลการวิเคราะห์เนื้อหาและวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อม	
	สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของ	
	รายการฟ้าสีคราม.....	146
	สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของ	
	รายการน้ำใสใบเขียว.....	155
	สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของ	
	รายการพิทักษ์สิ่งแวดล้อม.....	181
	สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของ	
	รายการสิ่งแวดล้อมไทย.....	194
	สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของ	
	รายการโลกสีเขียว.....	207
	สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของ	
	รายการสารคดีน้ำ.....	220
	สรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหาการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์	
	ปี 2532 - 2534.....	226
บทที่ 6	สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	
	พัฒนาการของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมในปี 2533 - 2534.....	229
	วาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	231
	ความสอดคล้องระหว่างรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมกับสภาพสังคม.....	235
	การสร้างความสำเร็จของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	236
	ข้อเสนอแนะ.....	239
	บรรณานุกรม.....	240
	ภาคผนวก.....	246
	ประวัติผู้เขียน.....	290

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตารางแสดงพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2504-2532.....	3
2	ตารางแสดงพื้นที่ป่าชายเลนในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2504-2532.....	6
3	ตารางแสดงสถานการณ์มลพิษทางอากาศในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2532.....	11
4	ตารางแสดงรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ ตามวันและเวลาที่ออกอากาศ ปี พ.ศ. 2534.....	21
5	ตารางสรุปค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมในเรื่อง วิกฤตประมงของรายการ.....	67
6	ตารางสรุปค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมในเรื่อง แหล่งข้อมูล ที่ใช้.....	68
7	ตารางสรุปค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมในเรื่อง ประเด็นหลักที่เน้น.....	69
8	ตารางสรุปค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมในเรื่อง กระบวนการในการเลือกเรื่องและเนื้อหา.....	70
9	ตารางสรุปค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมในเรื่อง กลุ่มเป้าหมายและปฏิกริยา.....	71
10	ตารางสรุปค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมในเรื่อง ปัจจัยที่สนับสนุนในการผลิต.....	72
11	ตารางสรุปค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมในเรื่อง งบประมาณและผลต่อเนื้อหา.....	73
12	ตารางสรุปค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมในเรื่อง ผลกระทบของปัจจัยทางด้านผู้อุปถัมภ์รายการ.....	74
13	ตารางสรุปค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมในเรื่อง ทัศนคติและมุมมองต่อสิ่งแวดล้อม.....	75
14	ตารางสรุปค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมในเรื่อง ความคิดเห็นต่อการแก้ไขปัญหามลสิ่งแวดล้อม.....	76
15	ตารางสรุปค่าให้สัมภาษณ์ของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมในเรื่อง แนวโน้มของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	77

16	ตารางสรุปคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการในเรื่องสารคดีสิ่งแวดล้อมที่ออกอากาศ.....	86
17	ตารางสรุปคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการในเรื่อง ความเคลื่อนไหวของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	87
18	ตารางสรุปคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการในเรื่อง ความเปลี่ยนแปลงของเนื้อหารายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	88
19	ตารางสรุปคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการในเรื่อง นโยบายของสถานีเกี่ยวกับรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	89
20	ตารางสรุปคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการในเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นปีแห่งการพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	90
21	ตารางสรุปคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการในเรื่อง ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	91
22	ตารางสรุปคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการในเรื่อง การทำสำรวจผู้ชมและปฏิกริยาที่ได้รับ.....	92
23	ตารางสรุปคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการในเรื่อง ผู้กำหนดเวลาออกอากาศและเหตุผลในการกำหนดเวลาออกอากาศรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	93
24	ตารางสรุปคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการในเรื่อง การคิดค่าเวลายรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	94
25	ตารางสรุปคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการในเรื่อง การตรวจสอบและการแก้ไขเนื้อหารายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	95
26	ตารางสรุปคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการในเรื่อง ความคิดเห็นต่อรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	96
27	ตารางสรุปคำให้สัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการในเรื่อง แนวโน้มของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม.....	97
28	ตารางเปรียบเทียบรูปแบบการนำเสนอของรายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ (พ.ศ. 2532 - 2534).....	106
29	ตารางแสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของรายการฟ้าสีคราม ปี 2533.....	120

30	ตารางแสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของรายการ ฟ้าสีคราม ปี 2534.....	133
31	ตารางแสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของรายการ น้ำใสใบเขียว ปี 2534.....	151
32	ตารางแสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของรายการ พิทักษ์สิ่งแวดล้อม ปี 2532.....	157
33	ตารางแสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของรายการ พิทักษ์สิ่งแวดล้อม ปี 2533.....	163
34	ตารางแสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของรายการ พิทักษ์สิ่งแวดล้อม ปี 2534.....	171
35	ตารางแสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของรายการ สิ่งแวดล้อมไทย ปี 2534.....	186
36	ตารางแสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของรายการ โลกสีเขียว ปี 2533.....	198
37	ตารางแสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของรายการ โลกสีเขียว ปี 2534.....	203
38	ตารางแสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาและกลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของรายการ สารคดีน้ำ ปี 2534.....	214
39	ตารางสรุปผลการวิเคราะห์เนื้อหารายการสารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ ปี 2532 - 2534.....	223
40	ตารางสรุปผลการวิเคราะห์กลุ่มวาทกรรมทางสิ่งแวดล้อมของรายการ สารคดีสิ่งแวดล้อมทางโทรทัศน์ ปี 2532 - 2534.....	124
41	ตารางสรุปผลการวิเคราะห์มุมมองของผู้ผลิตรายการสารคดีสิ่งแวดล้อม ทางโทรทัศน์ ปี 2532 - 2534.....	225